

Josep M. de Casacuberta: patriota, editor i erudit

Les pinzellades biogràfiques que ens acaba de donar el professor Josep Moran ens demostren prou que el senyor Josep M. de Casacuberta tenia una sòlida preparació científica en el camp de la lingüística i de la filologia —aconseguida a la Universitat de Barcelona, als Estudis Universitaris Catalans i a diverses universitats estrangeres—, que era una persona culta i poliglota i que, si hagués volgut, hauria pogut fer una carrera acadèmica brillant. Casacuberta, però, era també un patriota de pedra picada, que estimava el seu país, la seva llengua i la seva cultura, i va dedicar tota la vida, d'una manera idealista i filantròpica, al que considerava més apte per a la consecució dels objectius que es proposava.

No és gaire sabut que Casacuberta, que en els darrers temps de la seva vida era un home sedentari, tancat a casa seva i aparentment desentès del que passava arreu del món, havia estat un excursionista entusiasta i sobretot un activista decidit. Ja a la seva època universitària formà part de la junta directiva de l'Associació Catalana d'Estudiants, que l'octubre de 1916 va organitzar una conferència sobre el nacionalisme i la universitat, a càrrec de Jaume Bofill i Mates,¹ i el 1917 signà un manifest a favor del Segon Congrés Universitari Català, en qualitat de vice-president de la Comissió Organitzadora;² l'any següent, participà en el congrés, hi demanà que els Estudis Universitaris Catalans s'integressin a la Universitat i fou elegit membre de la Junta Permanent del Congrés, comitè integrat per estudiants, per un professor de cada facultat i pels presidents de les entitats que l'havien organitzat.³ D'altra banda, Isabel Graña, en resseguir la història de l'entitat

1. Jordi CASASSAS i YMBERT, *Jaume Bofill i Mates (1878-1933)*, Barcelona, 1980, p. 197-198.

2. El president n'era Josep Maria Batista i Roca. Cf. Alexandre GALÍ, *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900 a 1936*, llibre IX, *Ensenyament universitari*, Barcelona, 1983, p. 86-89.

3. Alexandre GALÍ, *Història de les institucions...*, p. 97 i 100-101.

pancatalanista Nostra Parla, fundada a Barcelona el 1916 i activa fins al 1924, ha pogut documentar-hi la presència del jove Josep M. de Casacuberta, que formà part de la primera junta directiva, al costat del president, Guillem Forteza i Pinya —arquitecte mallorquí que aviat tornaria a Palma, però que no es desentendria mai dels seus ideals barcelonins—, i de Josep Maria Batista i Roca, amb el qual Casacuberta mantingué sempre una profunda amistat. El desembre de 1917 Jaume Bofill i Mates passaria a ésser president de l'entitat, fins que el 1922 fou substituït per Lluís Nicolau d'Olwer. Casacuberta seria secretari de l'anomenada Secció Catalana de l'entitat fins al 1921. Precisament aquell any 1921 Casacuberta es va presentar a un concurs d'oposicions «per tal de proveir entre els socis d'aquesta entitat el comès de professor de gramàtica catalana». Formaven part del tribunal d'aquest concurs Bofill i Mates, Pompeu Fabra —amb el qual Casacuberta tenia relació des de molt jove, a través del clergue rossellonès, establert a Barcelona, Esteve Caseponce, professor seu de francès— i Antoni Griera.⁴ Més endavant, segons Albert Manent, Casacuberta va formar part del grup clandestí i una mica misteriós SEM (Societat d'Estudis Militars), relacionat amb el partit Acció Catalana, els factòtums del qual eren Lluís Nicolau d'Olwer i Miquel Arcàngel Baltà, cunyat de Josep Maria Batista i Roca. Allà va tenir ocasió d'intimar amb Joan Coromines, que s'implicà més que no pas ell en activitats paramilitars, que el forçaren a exiliar-se una temporada el 1926.⁵

Josep M. de Casacuberta tenia un temperament menys bèl·lic i més assenyat que no pas Joan Coromines i, com veurem tot seguit, va decidir lluitar contra la dictadura de Primo de Rivera amb les armes de la cultura, tot fundant l'Editorial

4. Cf. Isabel GRAÑA I ZAPATA, *L'acció pancatalanista i la llengua: Nostra Parla (1916-1924)*, Barcelona, 1995, p. 32, 39, 52 i 144. El 24 d'agost de 1920, Raimon Negre i Balet va escriure a Jaume Bofill fent-li saber que «com en Casacuberta no pot continuar per ara dirigint els treballs de la secretaria de "Nostra Parla", me n'he encarregat jo com vis-secretari que sóc de l'entitat», i li comentava: «En la reunió del consell directiu del sis del present hom donà compte de la dimissió que feia en Casacuberta del càrrec de secretari, la qual dimissió fonamentava ell en els fets de que actualment per la molta feina que té no pot encarregar-se de la secretaria i per altra banda deu marxar el curs vinent a estudiar a Montpeller. Atanyent a aquest extrem, acord fou pres en el sentit de que hom li concedís unes vacances i jo m'encarregués provisionalment de la tasca de la secretaria» (p. 148-149). Per a la relació de Casacuberta amb Fabra, molt intensa i molt fructífera, vegeu «Parlament de Josep Maria de Casacuberta a Perpinyà, amb motiu del cinquantenari de les *Normes ortogràfiques* de l'Institut d'Estudis Catalans», a «Record de Pompeu Fabra», *Tramontane*, núm. 473-474 (1964), p. 13-18; cal tenir també ben en compte els fragments d'un parlament inèdit de Casacuberta sobre Fabra i el País Valencià que publica Xavier FERRÉ, *No tot era Levante Feliz: Nacionalistes valencians 1950-1960*, Benicarló, 2000, p. 92-95. Recordem que Josep PLA, *Retrats de passaport*, Barcelona, 1970, p. 72, fa constar: «Nostra Parla era principalment regida per Josep Maria de Casacuberta, Guillem Forteza, Civera i Sormaní, Duran i Tortajada, etcètera».

5. Albert MANENT, «Pròleg», a *Epistolari Joan Coromines & Josep Maria de Casacuberta*, ed. a cura de Josep Ferrer i Joan Pujadas, Barcelona, 2005, p. 6-7. Vaig comentar amb una certa detenció aquest important epistolari a *Escriptors i erudits contemporanis: Sisena sèrie*, Barcelona, 2006, p. 229-235.

Barcino, però no es desentengué mai del seu activisme inicial. L'abril de 1930 trobem el seu nom entre els adherits al manifest *Als joves de Catalunya*, que donava senyal de vida de l'anomenada Organització Nacional de la Joventut Catalana, Palestra, promoguda per Josep Maria Batista i Roca.⁶ Casacuberta, de la mateixa manera que havia fet de professor dels cursos de català organitzats per Nostra Parla, va intervenir en els cursets de Cultura catalana de Palestra, on el 1930 va tractar de la formació de la llengua catalana, les seves varietats dialectals, la unitat lingüística de Catalunya, València i les Balears i l'ús del català en la literatura i en la vida oficial.⁷ El 1931 s'oferí igualment, juntament amb altres companys, per fer cursos de català, d'història i d'economia catalanes a les entitats que ho desitgessin.⁸ El 1934, encara, Casacuberta va signar, al costat de Batista i Roca i de Fabra, el manifest titulat *Desviacions en el concepte de llengua i pàtria*, que demanava de no confondre el català i l'occità i reaccionava davant un occitanisme excessiu.⁹

No podem oblidar encara una altra faceta amagada de Casacuberta. Malgrat el seu caràcter aparentment esquerp i el seu tarannà solitari —que el duia a treballar de nit i a dormir de dia, com feia també el seu amic Joan Coromines—, va ser durant molts anys una de les persones que van recórrer amb més convicció totes les terres de llengua catalana, especialment el País Valencià, però també Mallorca i la Catalunya del Nord. Josep Pla, que lloa sovint a la seva obra, sempre de passada, la tasca editorial de Casacuberta, posa en relleu que és un dels pocs «catalans» que «s'han acostat a València» i assenyala que «no ha deixat mai, en el curs de la seva vida, de freqüentar aquest país, els seus arxius i el seu moviment literari».¹⁰ Joan Coromines, el 1985, en morir Casacuberta, deia d'ell, des del setmanari *El Temps*, que, al seu entendre, «junt amb Joan Fuster, és l'home que ha fet més, i amb més passió, per la unió del Principat, el País Valencià i totes les terres de llengua catalana».¹¹ L'exactitud d'aquestes paraules ha estat demostrada, d'una manera gairebé exhaustiva pel que fa al País Valencià i a Mallorca, per les recerques de Xavier Ferré i de Faust Ripoll, que han pogut utilitzar el riquíssim epistolari conservat per la família Casacuberta.¹²

6. Cf. Lluís DURAN, *Intelligència i caràcter: Palestra i la formació dels joves (1928-1939)*, Catarroja, Barcelona, 2007, p. 67-71.

7. Lluís DURAN, *Intelligència i caràcter...*, p. 135-136.

8. Lluís DURAN, *Intelligència i caràcter...*, p. 175.

9. Lluís DURAN, *Intelligència i caràcter...*, p. 228-229.

10. Josep PLA, *Direcció Lisboa*, Barcelona, 1975, p. 68-69.

11. Declaracions a Vicent Partal, publicades a *El Temps*, II, núm. 38 (11-17 març 1985), p. 39-42, i reproduïdes senceres a *Epistolari Joan Coromines & Josep Maria de Casacuberta*, p. 347-353. La citació correspon a la p. 347.

12. Xavier FERRÉ, *No tot era Levante Feliz...*; Faust RIPOLL DOMÈNECH, *Valencianistes en la postguerra: Estratègies de supervivència i de reproducció cultural (1939-1951)*, Catarroja, Barcelona, 2010, tots dos amb índex de noms. Sobre Casacuberta i el País Valencià, vegeu, a més del magne epistolari en curs

Conseqüent amb el seu ideal pancatalanista i desitjós de posar al carrer instruments útils per al redreçament col·lectiu i per a una divulgació a tots els nivells de la cultura en llengua catalana, Casacuberta, veient que la situació política no li permetia continuar treballant d'una manera estable a l'Institut d'Estudis Catalans, va prendre l'arriscada opció de fundar una editorial d'unes característiques inèdites fins al moment a Catalunya. El 1924 va publicar, preparat per ell mateix, el primer volum de la col·lecció A d'«Els Nostres Clàssics», una edició divulgativa de *Lo somni*, de Bernat Metge, feta amb tota cura i model en tots els sentits de l'Obra Ben Feta noucentista que la seva generació es proposava d'implantar. Es tractava de l'inici de l'Editorial Barcino, una obra personal a la qual va dedicar tota la vida i en la qual va deixar de moltes maneres la seva empremta. A poc a poc anà creant-hi noves col·leccions, sobre les matèries més diverses, i aconseguí la col·laboració de totes les primeres espases dels països de llengua catalana, començant per Pompeu Fabra —que redactà alguns dels llibres més difosos de la «Col·lecció Popular Barcino»— i continuant per Lluís Nicolau d'Olwer, per Ramon d'Alòs-Moner, per Ferran de Sagarra, per Carles Riba, per Antoni Rovira i Virgili, per Ferran Soldevila, per Pau Vila, per Carles Rahola, per Feliu Elias, per Carles Pi i Sunyer, per Cèsar August Jordana, per Alfons Maseras, per Nicolau Maria Rubió, per Guillem Colom, per Llorenç Riber, per Francesc Almela i Vives o per Artur Perucho, entre molts altres. No m'entretindré ara a detallar la importància extraordinària de la tasca de l'Editorial Barcino, ni el paper decisiu que hi va tenir el seu propietari i director, ajudat durant molts anys per la seva muller, la bibliotecària Dolors Hostalrich, traspassada el 1979, i en els darrers temps per dues eficaces col·laboradores, primer Ramona Violant i després Roser Latorre. Ja vaig tenir l'avinentsa de fer-ho quan Casacuberta va rebre el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, el 1981;¹³ quan va morir,

de Joan Fuster —publicat sota la direcció d'Antoni Furió—, Santi CORTÉS CARRERES, *València sota el règim franquista (1939-1951)*, València, Barcelona, 1995; Santi CORTÉS CARRERES, *Manuel Sanchis Guarner (1911-1981): Una vida per al diàleg*, València, Barcelona, 2002; *Llengua i política, cultura i nació: Un epistolari valencià durant el franquisme*, edició, introducció i notes a cura d'Alfons Cucó i Santi Cortés, València, 1997; i Manuel SANCHIS GUARNER, *Lletres de resistència (1939-1981)*, edició, selecció i notes a cura de Santi Cortés, Catarroja, Barcelona, 2005. Per a la relació amb Mallorca, vegeu, a més de les memòries de Francesc de Borja Moll i de Miquel Gayà citades per Faust Ripoll, les de Guillem Colom, *Entre el caliu i la cendra*, Barcelona, 1972. Val a dir que Casacuberta mateix deia a Sanchis Guarner, l'1 de gener de 1960: «Ja sabeu que sempre he tingut més tirada per venir a València que per anar a Mallorca» (Manuel SANCHIS GUARNER, *Lletres de resistència...*, p. 319). Joaquim Maluquer i Sostres, amb motiu de la concessió del Premi d'Honor Jaume I a Casacuberta, el 1979, va explicar, sens dubte d'acord amb informació proporcionada per l'interessat mateix, que «des que tenia quinze anys i fins l'any 1971» va anar al País Valencià «una seixantena de vegades, amb el que ell mateix qualifica d'«intencionalitat política a fi de captar simpaties per a la germanor catalano-valenciana, però tenint sempre molta cura de no ferir susceptibilitats»» (citat per Xavier FERRÉ, *No tot era Levante Feliz...*, p. 62).

13. Vegeu el meu llibre *Escriptors i erudits contemporanis. [Primera sèrie]*, Barcelona, 1996, p. 221-231.

el 1985,¹⁴ i quan es va celebrar el centenari del seu naixement, el 1997.¹⁵ I remeto sobretot a l'excel·lent llibre d'Albert Manent *Josep Maria de Casacuberta i l'Editorial Barcino*, publicat el 1980 per l'Associació d'Editors en Llengua Catalana de Barcelona, Mallorca i València en homenatge al degà dels editors catalans del moment, que, en paraules de Romà Cuyàs, havia esdevingut «per a tots els editors catalans símbol i mirall de fidelitat al país, de servei a la nostra cultura i de constància en la professionalitat i la vocació».¹⁶ Aquesta obra, feliçment reeditada avui per l'Editorial Barcino —des del 1972 patrocinada per la Fundació Lluís Carulla—,¹⁷ conté un complet catàleg de les publicacions de l'editorial, 575 en total, que dona una bona idea de la quantitat i de la qualitat de l'empresa duta a bon port per Casacuberta, amb resultats brillants durant els anys de la dictadura, amb més dificultats en temps de la Segona República¹⁸ i amb problemes gravíssims en acabar la Guerra Civil.¹⁹ Del 1939 al 1947 la Barcino va publicar només una edició facsímil dels *Recuerdos y bellezas de España*, volum 1, *Cataluña* (1939),²⁰ a més de probables reedicions de volums anteriors apareguts amb data falsa, trampa habitual entre els editors sotmesos a una censura arbitrària i implacable.²¹ El 1947, ja dins una conjuntura més favorable,²² van reprendre «Els Nostres Clàssics» i a

14. Vegeu l'article «Una persona no gaire coneguda» (títol posat per la redacció, en lloc de l'originari «Josep M. de Casacuberta, editor exemplar»), al diari *Avui* (26 febrer 1985), p. 20. Vegeu també la ressenya a què em refereixo a la nota 6 i moltes pàgines del llibre *Trenta anys d'estudis sobre la llengua i la literatura catalanes (1950-1980). II. La literatura: De l'edat mitjana a la Renaixença*, Barcelona, 1980, sobretot el capítol «Els nostres clàssics... i nosaltres», amb motiu de l'aparició del volum 100 de la col·lecció (p. 63-68).

15. Vegeu la breu semblança publicada a *La Vanguardia* el 4 d'octubre de 1997, p. 45, recollida a *Escriptors i erudits contemporanis: Tercera sèrie*, Barcelona, 2003, p. 309-310.

16. *Presentació* (p. 9).

17. Albert MANENT, *Josep Maria de Casacuberta i l'Editorial Barcino*, Barcelona, 2011. Edició no venal, en la qual es prescindeix del catàleg d'obres publicades per l'Editorial Barcino. Els responsables de l'editorial m'han explicat que tenen el propòsit de posar-lo a la xarxa.

18. Casacuberta mateix m'havia comentat algunes vegades que durant la dictadura venia molts més llibres que no durant la República, en un fenomen que també s'ha donat després de la mort del general Franco: hi ha qui pensa que els llibres i les revistes viuen tots sols i no necessiten ajuda.

19. El 8 de febrer de 1939 Josep Maria López-Picó anotava al seu dietari que havia saludat «els amics Casacuberta i Joaquim Pena. Ni fugitius ni amagats, es disposen a continuar les seves tasques espirituals de sempre. Així són els millors que saben salvar-se de la tirania dels partits polítics i de la lluita de classes» (Josep Maria LÓPEZ-PICÓ, *Dietari (1929-1959)*, ed. a cura de Joan de Déu Domènech, Barcelona, 1999, p. 143). Ben aviat, però, l'Editorial Barcino patiria les prohibicions de tota mena de les noves autoritats i pràcticament hauria d'interrompre les seves activitats fins al 1946 (cf. Maria Josepa GALLOFRÉ, *L'edició catalana i la censura franquista (1939-1951)*, Barcelona, 1991, p. 22-31, 36-38 i 255-256).

20. El segon volum, dedicat a *Mallorca*, no va sortir fins al 1948.

21. Casacuberta m'havia dit que expressament no portava el compte dels llibres que va anar reeditant al llarg dels anys d'una manera clandestina, a fi d'evitar possibles conflictes amb les autoritats.

22. Vegeu, en general, el meu treball «La represa del llibre català a la postguerra», dins el volum *El primer franquisme a Mallorca*, Barcelona, 1996, p. 429-462.

empentes i rodolons no solament es van recuperar la majoria de colleccions anteriors, sinó que en van néixer de noves, algunes tan significatives del tarannà de Casacuberta com les «Publicacions de La Revista», la «Biblioteca Folklòrica Barcino», la col·lecció «Tramuntana» (dedicada a autors de la Catalunya del Nord) o la «Biblioteca Algueresa».²³

Durant els primers anys de la postguerra, Casacuberta no volgué passar per les forques caudines de publicar llibres en espanyol —tal com pretenien les noves autoritats—, ni de claudicar dels seus principis de sempre —com li recomanaven els censors, alguns dels quals eren catalans—, i va posar totes les seves energies a treballar sobre la literatura catalana del segle XIX i ben especialment sobre la figura i l'obra de Jacint Verdaguer. Va recollir un enorme arxiu —ara a la Biblioteca de Catalunya, amb papers de Marià Aguiló, de Francesc Pelagi Briz, de Verdaguer i d'altres—, va formar un gran fitxer de referències a la Renaixença i als seus escriptors —ara també a la Biblioteca de Catalunya—, va anar pertot arreu per aconseguir cartes i escrits inèdits de Verdaguer i va redactar alguns treballs de primera qualitat sobre una època que fins aleshores era més aviat menyspreada pels erudits, que es fixaven gairebé exclusivament en l'època que consideraven més brillant de la literatura catalana, l'edat mitjana i el Renaixement.²⁴ Em limitaré també ara a remarcar únicament l'extraordinària importància de les colleccions «Biblioteca Renaixença» i «Biblioteca Verdagueriana», que Casacuberta inicià a l'Editorial Barcino el 1959 i el 1953, respectivament, i on va publicar el llibre *'Lo Verdader Català', primer òrgan periodístic de la Renaixença* (1956), *Excursions i sojorns de Jacint Verdaguer a les contrades pirinenques* (1953), el primer volum d'*Escrits inèdits de Jacint Verdaguer* (1958) i onze volums de l'importantíssim *Epistolari de Jacint Verdaguer* (1959-1993), en col·laboració amb Joan Torrent i Fàbregas a partir del volum II. A la mort de Joan Torrent quedava pendent encara

23. Per a les vicissituds de l'Editorial Barcino, vegeu també el catàleg de l'exposició *Clàssics i més: L'Editorial Barcino i Josep Maria de Casacuberta*, Barcelona, 2005, amb textos de Joan Santanach, ànima de la Barcino d'avui, i Joan SANTANACH I SUÑOL, «Pompeu Fabra, Josep M. de Casacuberta i els inicis de l'Editorial Barcino», *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, núm. 81, fascicle 2 (2005), p. 821-830, amb bibliografia complementària.

24. La importància de la tasca de Casacuberta en aquest camp ha estat posada en relleu, per exemple, per Joaquim MOLAS, al seu article «Casacuberta, un savi "heterodox"», *Serra d'Or* (abril 1985), p. 17-18, i al pròleg de Ricard TORRENTS, *Verdaguer: Estudis i aproximacions*, Vic, 1995, p. XIII. Els articles verdaguerians de Casacuberta, que ell mai no va voler recollir en forma de llibre, foren aplegats, amb el títol *Estudis sobre Verdaguer*, per Eumo Editorial, l'Editorial Barcino i l'Institut d'Estudis Catalans (Vic, Barcelona, 1986), amb un interessant pròleg de Joan Torrent i Fàbregas. En general, per a tota l'obra de Casacuberta —que comprèn literatura medieval, dialectologia, onomàstica, història de la llengua i literatura del segle XIX—, cal tenir ben en compte la relació minuciosa i comentada del seu successor en la direcció de la col·lecció «Els Nostres Clàssics», Amadeu-Jesús SOBERANAS I LLEÓ, «Bibliografia essencial de Josep M. de Casacuberta», a *Homenatge a Josep M. de Casacuberta, II*, Barcelona, 1981, coh. «Estudis de Llengua i Literatura Catalanes», núm. 2, p. 417-429.

la publicació d'un dotzè volum de l'epistolari, que després de diverses vicissituds serà completat i editat aviat amb la col·laboració de la Societat Verdager.

Un darrer aspecte que voldria destacar d'una manera especial és la intervenció decisiva que tenia Casacuberta en tots els llibres apareguts a la seva editorial, en els quals treballava conjuntament amb els autors per millorar-los i per homogeneïtzar-los, fins al punt que a vegades refeia per complet introduccions, pròlegs i notes i fins i tot es feia pràcticament responsable de l'edició de textos antics, sempre d'una manera anònima i sense voler mai que el seu nom figurés enlloc. Joan Coromines, per exemple, va explicar que «la major part de l'obra filològica» dels dos volums de sermons de sant Vicent Ferrer, a cura de Josep Sanchis i Sivera (1932-1934), «va ser la de Casacuberta, i no se'n diu res. Però jo en vaig ser testimoni».²⁵ D'aquesta manera, Casacuberta va exercir un mestratge constant sobre els escriptors i erudits que passaven per l'Editorial Barcino, reconegut amb agraïment per tots els qui d'una manera o d'una altra hi vam estar en contacte.²⁶

Per tot plegat, Josep M. de Casacuberta esdevingué un personatge clau en la vida cultural de Catalunya i, lògicament, va rebre al llarg dels anys tot un seguit d'honors i de reconeixements, tot i que els defugia tant com podia i no sempre n'estava satisfet ni convençut. El 1958 va ingressar a la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. El 1962 va ésser elegit membre numerari de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, però no va arribar a prendre possessió del seu lloc, tot i que el 1969 hi havia enviat un discurs que, no sabem per què, no va llegir mai; el 1979 va renunciar per carta a la seva condició d'acadèmic electe i fou substituït per Joan Perucho.²⁷ El 1974 va rebre un homenatge a la Biblioteca de Catalunya amb motiu del cinquantenari de l'Editorial Barcino. El 1979 li fou atorgat el Premi d'Honor Jaume I, «no solament [...] per la seva important obra personal escrita, que hauria pogut ser molt voluminosa si no l'hagués sacrificada generosament i abnegada a favor de la promoció de la cultura catalana, principalment a través de l'Editorial Barcino».²⁸ El 1981 rebé el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes.²⁹

25. Declaracions citades a *El Temps*, reproduïdes a *Epistolari Joan Coromines & Josep Maria de Casacuberta*, p. 352.

26. Són ben significatius, en aquest sentit, l'article citat de Joaquim MOLAS, «Casacuberta, un savi "heterodox"», *Serra d'Or* (abril 1985), p. 17-18, i sobretot el de Germà COLÓN, «Josep M. de Casacuberta en el meu record», *Serra d'Or* (abril 1985), p. 19-20.

27. Vegeu el meu article «Casacuberta i de Roger, Josep M. de» al diccionari de membres de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, en premsa.

28. Vegeu *Mallorca: La primera conquesta cristiana el 1114, cent quinze anys abans de la de Jaume I*, nadala de la Fundació Jaume I, Barcelona, 1979, p. 6-7. El parlament que va fer Joaquim Maluquer i Sostres durant l'acte de lliurament d'aquest premi —al qual no va assistir personalment Casacuberta— va ésser publicat fragmentàriament a *Serra d'Or* (juliol-agost 1979), p. 52.

29. Vegeu *Els Premis d'Honor de les Lletres Catalanes* (a la coberta 25 *Premis d'Honor, 1969-1993, Omnium Cultural*), publicat sense lloc ni data. La biografia de Casacuberta, signada per Joan Alcaraz, hi és a les p. 85-90.

El 1980 i el 1981, l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (AILLC), que l'havia nomenat membre d'honor el 1976, li va dedicar dos volums d'homenatge, que corresponien igualment als dos primers volums de la sèrie «Estudis de Llengua i Literatura Catalanes».³⁰ El 1982 li fou concedida la Creu de Sant Jordi, «pel rigor de la seva investigació literària, per la publicació de textos com “Els Nostres Clàssics” i la divulgació de la nostra cultura a través de l'Editorial Barcino des de fa cinquanta anys».³¹ Encara el 1984 el Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats de Catalunya li va donar el Premi Ramon Fuster. Finalment, del 22 de desembre de 2005 al 8 de gener de 2006 el Museu d'Història de Catalunya, de Barcelona, va acollir una exposició que recordava el vuitantè aniversari de l'Editorial Barcino, coordinada per Miquel Costabella i Joan Santanach, una bona part de la qual era dedicada a Casacuberta, fundador i director de l'editorial fins a la seva mort.³²

Per acabar, voldria expressar la meva gran satisfacció perquè la Secció Filològica de l'Institut hagi volgut commemorar el vint-i-cinquè aniversari de la mort d'un dels seus membres més il·lustres i agraeixo de tot cor al seu president, Isidor Marí, que m'hagi permès de manifestar un cop més, com ja vaig fer amb paraules textuais el 21 de maig de 1981 al Palau Dalmau —seu aleshores d'Òmnium Cultural—, l'afecte, l'admiració i la gratitud que sento envers el qui va ésser el degà dels nostres editors i el mestre dels estudis verdaguerians.

JOSEP MASSOT I MUNTANER
Vicepresident de la Secció Històrico-Arqueològica

30. Ja abans, el 1977, les actes del Col·loqui de l'AILLC celebrat a Basilea, editades per Publicacions de l'Abadia de Montserrat, foren dedicades a Josep M. de Casacuberta, amb motiu del seu vuitantè aniversari.

31. Cf. Joan ALCARAZ, *La Creu de Sant Jordi: Homenatge a la societat civil*, Barcelona, 1989, p. 147-149.

32. Se'n va publicar un elegant catàleg al qual ja hem fet al·lusió a la nota 23.